

КОНЦЕПЦІЯ КООПЕРОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШКІЛЬНИХ СПОРТИВНИХ СПОРУД

Палка Д.С.

Національний авіаційний університет, м. Київ

Анотація. В статті розглянуто місце шкільних спортивних споруд в загальній мережі фізкультурно-спортивних закладів та запропоновано концепцію їх кооперованого використання в системі фізкультурно-оздоровчої діяльності в соціально-побутовій та виробничій сферах.

Ключові слова: спортивні споруди, кооперування, фізкультурна діяльність.

Аннотация. Палка Д.С. Концепция кооперированного использования школьных спортивных сооружений. В статье рассмотрено место школьных спортивных сооружений в общей сети физкультурно-спортивных учреждений и предложена концепция их кооперированного использования в системе физкультурно-оздоровительной деятельности в социально-бытовой и производственных сферах.

Ключевые слова: спортивные сооружения, кооперирование, физкультурная деятельность.

Annotation. In the article the place of school sport buildings is considered in a general network of athletic and sport establishments and conception of there associated use in the system of athletic and health activity in the social and production spheres is offered.

Key words: sport buildings, association, athletic activity.

Постановка проблеми. Основними показниками стану фізичної культури і спорту є рівень здоров'я і фізичного розвитку різних верств населення; ступінь використання фізичної культури в різних сферах діяльності, рівень розвитку системи фізичного виховання, самодіяльного масового спорту; високі досягнення спортсменів України в окремих видах спорту; рівень забезпеченості кваліфікованими кадрами, спортивними спорудами та майном [3]. В Україні, за даними 2006 року, лише 13% населення було залучено до занять фізичною культурою та спортом. За інтегральним показником здоров'я населення – середньою очікуваною тривалістю життя людини, Україна займає одне з останніх місць в Європі [2]. В той же час світовий досвід підтверджує, що рухова активність людини протягом усього життя запобігає захворюванням та поліпшує стан здоров'я.

Критична ситуація, що сьогодні існує в сфері фізичної культури та спорту в Україні зумовлена низкою факторів, таких як невідповідність нормативно-правової бази сучасним вимогам, недосконалість системи централізованої підготовки національних збірних команд, недостатнє бюджетне фінансування, низький рівень наукового забезпечення розвитку фізичної культури і спорту тощо [2]. Також серед них – недосконалість інфраструктури у виробничій, навчально-виховній і соціально-побутовій сфері та незадовільний стан матеріально-технічної бази – всіх видів фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, фізкультурно-спортивного спорядження і обладнання, іншого майна, призначеного для занять фізичною культурою і спортом [3]. Ці фактори негативно впливають на рівень загальної фізичної культури населення. В

Україні рівень забезпечення населення фізкультурно-спортивними залами (з розрахунку на 10 тис. осіб) у 2-3 рази нижчий, ніж у розвинутих державах, плавальними басейнами – у 30 разів. Понад 80 відсотків спортивних майданчиків не відповідають сучасним вимогам [2].

Ціль статті. Шкільні спортивні споруди можуть повноцінно використовуватись не лише для школярів, але й для населення за місцем проживання, та увійти в загальну інфраструктуру закладів фізичної культури та спорту. Тому є необхідним розроблення обґрунтованої концепції кооперованого використання шкільних спортивних споруд.

Спортивні споруди житлових районів та всіх навчальних закладів мають єдину систему занять та експлуатації. Загалом основний контингент тих, хто займається – новачки. Вдень спортивні споруди використовуються школами, технікумами, вузами; ввечері – секціями колективів фізкультури. В таких спорудах найбільша кількість занять припадає на міжсезоння (75-83%), середня – на зиму (57-67%), найменша – на пізню весну та літо. Заняття проводяться окремими групами з одним викладачем на групу, чисельність якої залежить від контингенту та визначена програмою занять: шкільний клас (30 чол.), група спортивних секцій (24 чол.), команди (16-12 чол.) [6].

Шкільні зали та майданчики – найчисельніша група спортивних споруд, розташованих в безпосередньому зв'язку із житловою забудовою, призначені лише для школярів, хоча зали з переходом на однозмінні заняття, як правило, перенавантажені вдень та незайняті ввечері [6].

Отже, концепція сучасного проектування шкільних будівель має базуватися на їх відкритості для населення, або на засадах кооперації.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети необхідно з'ясувати місце шкільних спортивних споруд в загальній інфраструктурі фізкультурної діяльності та визначити доцільність та ефективність їх кооперованого використання.

Аналіз досліджень. Кооперованому використанню шкільних та громадських спортивних споруд присвячені дослідження Стрігалевої Н. С., що ґрунтуються на досвіді використання подібних об'єктів в зарубіжній практиці («Спортивные корпуса за рубежом (Обзор)» 1973, «Спортивные корпуса» 1976). Кооперування як один з можливих шляхів розвитку мережі фізкультурно-оздоровчих закладів коротко розглядається в роботі 1988 року «Физкультурно-оздоровительные комплексы: Вопросы проектирования» Кірьянової та Бильчінського. Але результатом такого розгляду є лише теоретичне припущення подібного кооперування на основі одиничних об'єктів. Як приклад наведено шкільне містечко в Комсомольському районі міста Києва, що обслуговує також населення всього житлового району. При цьому варто наголосити на практичній відсутності спеціалізованої літератури з проектування спортивних споруд навчально-виховних закладів взагалі.

Подібна ідея не є новою для вітчизняного будівництва. В 20-х роках, в період становлення соціалізму, поруч із будівництвом нових шкільних споруд

відбувається пошук нових типів шкільних будівель із врахуванням нових навчальних систем, методів та форм. Одним із результатів подібних пошуків стає громадська споруда нового типу – «школа-клуб», що вдень обслуговувала школярів, ввечері використовувалась для клубної та просвітницької роботи із населенням. З цією метою було передбачено окремий громадський блок, що включав спортивний та актовий зали, їдальню, бібліотеку, приміщення гуртків тощо, планувальне вирішення яких давало змогу повноцінного їх функціонування як у навчальний, так і в позанавчальний час. Яскравим прикладом є школа на 1000-1100 учнів в місті Санкт-Петербург, 1925-27 рр. (Рис. 1). Проте ідея не отримала подальшого розвитку та була втілена в одиничних об'єктах того часу.

Сучасні нормативні джерела (ДБН «Будівлі та споруди навчальних закладів») питання кооперації визнають теоретично можливим, про що говорить наступне: «при розміщенні фізкультурно-спортивної зони належить враховувати можливість використання споруд і майданчиків іншими навчальними закладами та населенням суміжної житлової забудови». Але нормативні документи не надають вимог щодо кооперування, конкретних рекомендацій щодо архітектурно-планувального вирішення. А нормативно-правові акти не торкаються цього питання взагалі. Матеріально-технічне забезпечення розглядається на досить примітивному рівні – на рівні відповідності будівництва та розміщення спортивних об'єктів нормативним вимогам. Не надається типологія об'єктів для забезпечення видів фізкультурної діяльності.

Фізкультурно-оздоровча робота у поєднанні із фізичним вихованням, що провадиться лише у навчально-виховній сфері, різниться від фізкультурно-оздоровчої діяльності в інших сферах обов'язковим характером, але має ту саму мету – реалізацію права на заняття фізичною культурою, підтримання та зміцнення здоров'я шляхом всебічної фізичної підготовки, занять з обраного виду спорту, оздоровлення; організацію відпочинку, підйом масового фізкультурного руху та підвищення спортивної майстерності [10].

Згідно Указу Президента України «Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту» матеріально-технічне забезпечення фізкультурної діяльності ґрунтується на розробленні типових проектів будівництва спортивних комплексів, фітнес-центрів, плавальних басейнів,

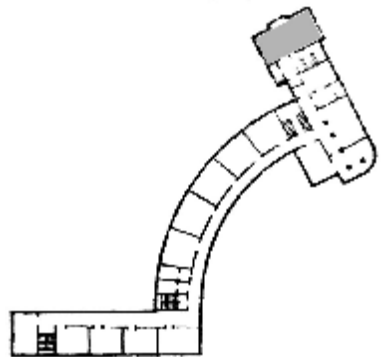

Рис. 1. Схема плану школи на 1000-1100 учнів в місті Санкт-Петербург, 1925-27 рр.

льодових та інших спортивних майданчиків із застосуванням сучасних технологій та з урахуванням необхідності доступу до них осіб з обмеженими фізичними можливостями; проведенні низки заходів для забезпечення олімпійського спорту, а також на створенні належної фізкультурно-оздоровчої інфраструктури та розвитку спортивно-масової роботи за місцем навчання, роботи, проживання та відпочинку громадян [9]. В Указі Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» окремо розглядається фізкультурна діяльність навчально-виховних закладів, але на рівні затвердження нормативів забезпеченості навчальних закладів та закладів фізичної культури і спорту необхідним фізкультурно-спортивним інвентарем та обладнанням [7]. Потребує розробки склад фізкультурно-спортивної інфраструктури – кількості, особливостей споруд, що зауважено в Указі Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту»: формування розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд має відбуватися з урахуванням запитів різних соціальних, професійних, демографічних груп населення, їх інтересів та рівня спортивної підготовленості [8]. Фізкультурно-оздоровча діяльність, масовий спортивний рух та спорт (вищих досягнень) як різні види фізкультурної діяльності вимагають різного рівня матеріально-технічного забезпечення. Фізкультурно-оздоровча діяльність має спільні вимоги з навчально-виховною, виробничою та соціально-побутовою сферами, що дає підстави для кооперованого використання споруд.

На сьогодні у фізкультурній діяльності зберігається схема минулих років, коли основними її видами були масовий спорт та фізична рекреація для населення (відповідно масовий спорт та фізкультурно-оздоровча діяльність в Законі «Про фізичну культуру і спорт») і спорт вищих досягнень для обмеженого контингенту високої спортивної кваліфікації, а також фізкультурна діяльність в навчальних закладах як «закрита» система. Фізичне виховання, що за Законом провадиться лише у навчально-виховних закладах, продовжує відповідати закритій мережі фізкультурної діяльності. Споруди навчально-

Рис. 2. Структура фізкультурної діяльності
(за Законом України «Про фізичну культуру і спорт»)

МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(Кірюхана, Більчак, Більчак, Фізкультурно-оздоровчі комплекси в Україні: проєкти та реалізація, 1985).

СПОРТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ				
ВІДКРИТА МЕРЕЖА				ЗАКРИТА МЕРЕЖА
вид	СПОРТ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ	МАСОВИЙ СПОРТ	ФІЗИЧНА РЕКРЕАЦІЯ	ФІЗ. КУЛЬТУРА В НАВЧ. ЗАКЛАДАХ
	обслуговування спортсменів, проведення змагань, враховуючи олімпійські види спорту для підтримання високого рівня спортивних досягнень	спортивно-масова робота з населенням.	забезпечення потреби населення в руховій активності, в активному відпочинку та розвагах.	обслуговування мережі навчально-виховних закладів - дитячих садків, загальноосвітніх, спеціалізованих шкіл, профтехучилищ, вищих навчальних закладів тощо.
рівні обслуговування	МІСЬКИЙ	РАЙОННИЙ МІСЦЕВИЙ	РАЙОННИЙ МІСЦЕВИЙ	
	30-хвилинна транспортна доступність	відповідно 20- та 5-7-хвилинна пішохідна доступність	відповідно 20- та 5-7-хвилинна пішохідна доступність	
тип/сфера об'єктів	ЗАКЛАДИ СПОРТУ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ	БАЗА СИСТЕМАТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ КОМПЛЕКСИ	СПОРТБАЗА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ
	- універсальні та спеціалізовані відпочинково-тренувальні комплекси для підготовки та проведення міжнародних змагань; - навчально-тренувальні комплекси міжнародного значення (бази провіанських спортивних товариств, дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, училища олімпійського резерву).	об'єкти масового спорту - спеціалізовані заклади з наступних видів спорту: плавання, баскетбол, волейбол, важка атлетика, велоспорту, кінний спорт, лижі, преські лижі, водні лижі, легка атлетика, гімнастика, різноманітні види інвалідного спорту тощо.	спеціалізовані споруди для самостійних та організованих фізкультурно-оздоровчих занять, активного відпочинку та спортивних розваг різноманітних вікових та громадських груп (сім'я, друзі, колектив)	навчально-спортивні споруди.

- об'єкт дослідження

Рис. 3. Матеріальне забезпечення спортивної діяльності
(за даними Кірюханої Н. Н., Більчакського А. Є.).

МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(О генеральной схеме развития и размещения объектов физической культуры и спорта в г. Москве до 2010 года)

СПОРТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ				
вид	"ДИТЯЧИЙ СПОРТ"	КЛУБНИЙ СПОРТ	МАСОВИЙ СПОРТ	СПОРТ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ
	соціальніс- гарантований рівень - масове заохочення молоді та інших груп населення до щоденних занять фізичною культурою	обслуговування населення вибірковими видами спорту	масове обслуговування населення, яке проживає на території адміністративної одиниці	обслуговування спортсменів, проведення змагань, враховуючи олімпійські види спорту для підтримання високого рівня спортивних досягнень
різні обслуговування	МІСЦЕВИЙ	МІСЬКИЙ		
	пішохідна доступність від житла (500-1500 м)	40-60-тихвилинна доступність		
				без регламентації доступності
інформаційні об'єкти	ЗАКЛАДИ "ДИТЯЧОГО СПОРТУ"	ЗАКЛАДИ МІСЬКОГО СПОРТУ		ЗАКЛАДИ СПОРТУ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ
	- відкриті спорт-майданчики; - ВМХ-вантадиомі класу "В"; - універсальні швидкомонтуемі спортивні споруди; - мікшіпльні стадіони; - ФОКи та басейни при школах; - спеціалізовані спортивно-дослідні комплекси в перших поверхах житлових будинків; - ФОКи, СОКи в громадських центрах районів; - ДЮСШ.	об'єкти клубного спорту - спеціалізовані комерційні заклади, будівництво яких здійснюється за інвестиційними угодами, що забезпечують заняття такими видами спорту: гольф, теніс, вітрильний спорт, яхтний спорт, фігурне катання, фрістайл, велосипедна тощо.		- універсальні та спеціалізовані відкрито-тренувальні комплекси для підготовки та проведення міжнародних змагань; - навчально-тренувальні комплекси міжнародного значення (без провідних спортивних товариств, дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, училища олімпійського резерву).

- об'єкт дослідження

Рис. 4. Матеріальне забезпечення спортивної діяльності (за даними Генеральної схеми м. Москви до 2010 р.).

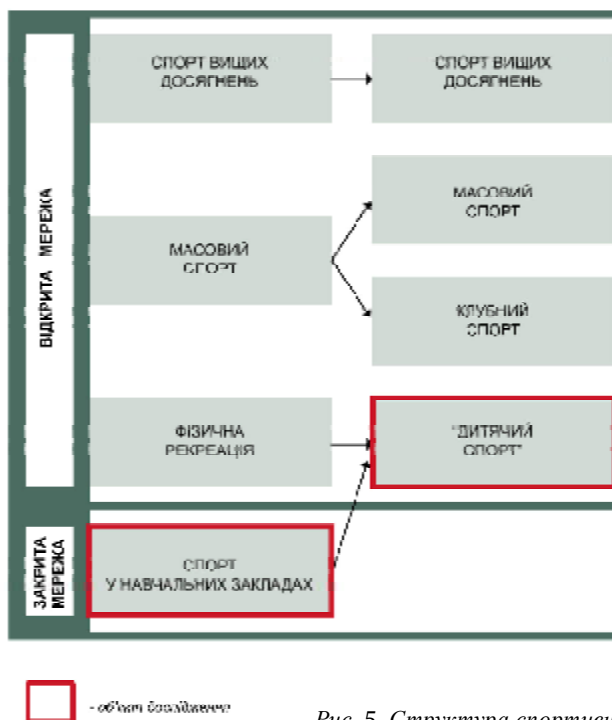

Рис. 5. Структура спортивної діяльності
(пропозиція автора).

виховних закладів й надалі слугують виключно для фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізичного виховання в цих закладах (Рис. 3).

Яскравим прикладом іншого підходу до організації фізичної культури є постанова Уряду Москви «Про генеральну схему розвитку та розміщення об'єктів фізичної культури та спорту в Москві до 2010 року». Тут втілено ідею створення єдиної відкритої мережі фізкультурно-спортивних споруд, до якої віднесено також шкільні спортивні споруди (Рис. 4) [5].

Розгляд наведених схем підтверджує необхідність зміни структури фізкультурної діяльності та, відповідно, характеру інфраструктури, що її обслуговує. Єдина система фізкультурної діяльності «дитячий спорт» – міський спорт (клубний та масовий) – спорт вищих досягнень повністю відповідає за змістом системі фізична рекреація (або фізкультурно-оздоровча діяльність) – масовий спорт – спорт вищих досягнень. Єдина відмінність – включення спортивних споруд навчально-виховних закладів (шкіл) в інфраструктуру «дитячого спорту», спорту найнижчого, початкового рівня. Фізичне виховання перестає існувати як самостійний вид фізкультурної діяльності, а фізкультурно-спортивна робота в школах відповідає за змістом загальній категорії фізкультурно-оздоровчої діяльності (або інакше фізичної рекреації, «дитячого

спорту»). Єдиний характер фізкультурної діяльності як у навчально-виховній, так й в соціально-побутовій, виробничій сфері говорить про єдині вимоги до забезпечення цієї діяльності, а, отже, про можливість сумісного використання однієї споруди в різних сферах (кооперування) (Рис. 5).

Висновки. Кооперування має на меті досягнення ефективності у функціонуванні мережі фізкультурно-спортивних закладів та функціональну ефективність використання шкільних спортивних споруд. Розвиток даної мережі потребує органічного включення шкільних спортивних споруд, що сприятиме зниженню витрат на нове будівництво і розв'язанню проблеми із екстенсивним виділенням нових земельних ділянок. Модернізація існуючих спортивних споруд значно скоротить час розвитку сучасної фізкультурно-спортивної мережі.

Література:

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року №3808
2. Кирьянова Н. Н., Бильчинский А. Е. Физкультурно-оздоровительные комплексы: Вопросы проектирования. – К.: Будивзельник, 1988. – 88 с.
3. Постанова Уряду Москви «Про генеральну схему розвитку та розміщення об'єктів фізичної культури та спорту в Москві до 2010 року» від 28 січня 2003 року №31.
4. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» від 8 листопада 2002 року №998/2002.
5. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» від 28 вересня 2004 року №1148/2004.
6. Указ Президента України «Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту» від 2 серпня 2006 року №667/2006.
7. Физкультурно-спортивные сооружения учебных зданий / Общественные здания. (Обзорная информация. Выпуск 9) / Фельдман-Бабак Т. П., Кирьянова Н. Н. – М., 1982. – 59 с.: ил.